ІГОР КОСТЕЦЬКИЙ

НОВЕЛЯ ДЛЯ ТЕБЕ

Новеля для тебе. Є в ній страшенно гострий сюжет, але словом чести присягаю, трудно мені вияснити. Ось для прикладу: думка про те, що люди — це дерева, які ходять з одягненими руками, зірвавшися з місця, прямими кутами вулиць, думка прийшла в тому кварталі, де міняльна крамниця. Думка про сни жінки, про різноякісні різноякісних жінок сни, коли чекав на трамвай число 6 (варіянт сну — жінка, що їй сьогодні ласкаво кивнули головою — постав уже в трамваї, під час їзди).

Тут же повторно виник спогад про бомби (вперше виник у поїзді), мушу розповісти. Чорне крило через мене, шум, шум, шум і — лягай. Перебігши з повним смердячого диму ротом, ми двічі ще пришивались до землі — і діставали один по одному ще два удари. Потім бомби вже спеціяльно ганялися за нами, а потім ми гралися: ганялися за ними. От їй-богу, не збагну тепер: був я тоді боягузом чи ні, бо самого мене, властиво не було. Щось відчужене від мене було, беззвучне і без тіні, щось, що само з себе прекрасно орієнтувалося, коли треба лягати, коли бігти.

Далі. Боюся: вийде лірична мішанина. Далі. Слово „двовежність" виникло, власне, не в відвідинах ульмського собору, а кілька день пізніше, коли порівнював з реґенсбурзьким. Слово ж „обеззубити" народилося в найкоротшій павзі розмови про письменників для дітей. І, навпаки, коли говорили про празьких українців і про українців взагалі, я в цю мить зауважив, що на пальці в мене коло нігтя задерся колючий шматок шкіри і заважає. Кажуть: не позбавлений цікавости запис обставин, коли родиться думка, я читав про це в одній праці.

Може, справді, розповісти мій день тобі. Зрештою, я розповім, що мені здається найістотнішим. Ти визначиш сама, де справді вигини сюжету. Слухай!

Мене без кінця не покидає почуття, що я у відпустці. Сходжу з трамваю на площі: простір, сонце, лунко. Американцям було нудно, вони не малі чого робити, вони натиснули на щось там, і сирена завила пилою, майже як щирий сполох. Правда, вила вона куди коротше, бо американцям негайно ж надокучила. Але я виразно вичував на площі гнітючий цокіт

закаблуків, він розлягається в тиші, коли сирена довиває на низьких басах, коли вже вона тільки хрипить. Я глянув у небо: зовсім літунська погода, твердо в небі.

Майже не вагаючись, я скочив до трамваю і — такими ходунами, понад нами, понад нами — в небо днами, в небо днами, ходунами, ходунами. ("Хто ще не має квитка?" — Я подумав: "Як сласно вона вимовляє слово "ще!") — дунами, ходунами — перестрибав, перестрибав, перестрибав. — (Мені прийшло: Ти світлий мій, та розквітлими пахунцями, пахунцями хвилю випести —) — дунами, понад нами, понад нами, ходунами — і я вилетів із засміченого видива, і воно відійшло від мене шматочками білого проїздного квитка на вітрі, і я вибіг на поле, і я пішов полем.

І, йдучи полем, думав я про любов, і я негайно ж надибав на бомбову яму. Круглим віночком рівненько земля вколо неї, земля підірвана й розташована, і вона вже тут проростала якимись пагонами. Я не знаю, може, твоїми слідами я йшов. І тут я збагнув над ямою, чого бракувало мені на площі. Все-таки літаків. Хто раптом кидається курення, того никотина отруює. Мені треба було ще літаків над потилицею. Я біг би щосили до бомбосховища, і тоді моє життя мало б омисл. Усе на світі довгими роками готувало мене до такого стану: щоб кожної хвилини життя моє мало омисл. І тепер трудно визвичаїти звичку.

Всеж я нікому не присягав на війну, принаймні тим, що воювалися досі, маштабно. Тому я пішов геть від ями. Може, твоїми слідами я йшов.

Я ані хвилі не сумнівався після тих густих ночей у рурській шахті. Тільки що в самій ночі майже неможливо було визначити розмір передбачень. І я кажу це тобі. Тепер я знов побачив, як у трамваї дитина простягнула руку навпроти, до старого з мохом у вухах, і як він губами зробив, що йому дитина подобається. Насправді він хотів докурити цигарку сусіди.

Крізь вузьку щибку в задиктованому вікні я стежив цю пору року. Дерево геть чисто взялося юним клоччям, називають: "брость". Ясне-ясне звисає, пахучі усмішки пробудження. І хочеться торкнутися рукою дівочої сукенки, свіжої, картатої.

Не думай, що я нічого не зробив цього дня. Я зробив дуже багато. Ось тобі опис міняльної крамниці: вуха, вуха і вуха. Страшенно багато цікавих нісенітниць. Вуха ворушаться і нюхають. І я ніяк на цьому не розуміюся, і я маю прозору місію, обдарований бецугшайнами, дружина мене ощедрила, і старезний годинник зненацька крехче в натовпі: ххх-бом, ххх-бом, ххх-бом.

Я відходжу від осередньої колони, що навколо неї все обертається. Падає синій светер, один і другий, а я міцно тримаюся за свої крамові марки. Приносять чисту купу білизни, я біжу за нею очима, але мушу повертатися до светерів. Вступають у симфонію шкарпетки, вони строкаті і в'юнкі, маленькі змії в пальцях сусідки поруч, і ще одна наміряє на себе хутро, хутряний плащ, довгий хутряний плащ. І я думаю, чи можна вибавити плями на светері, я беру зеленкуваті плями між пальців, і я собі думаю: Зайди в мою, як цвіт у маю, в мою хату, в мою хату, світлорадісний.

І якийсь багряний ніс разом з окулярами встромлюється в прилад до голення, а каракаті пальці не вхоплять потрібного гвинтика. І ніжним штучним шовком ідуть повз нас усіх шалики, шийні хустки, шитво, шелестом, шумом, фіялкові, малинові. „Очевидно - очедивно", — думаю я. „Подиву гідне, подуву гідне", — думаю я. Золотава жінка просить показати їй трико, і трико не має ще форми її тіла, стандартне, казенне. — А що коштує цей горобчик? — питається злинялий писар не знати нащо. І я кажу: в мою хату, в мою хату, світлорадісний.

Так починається гонитва. Я бачу її шию: лякована. Вирубаний профіль, але за вухом ніжно. Погляд насуплений, але скільки глузів, скільки смішинок, скільки жартівок. Це мить, я знаю: негайно ж у наступному більше нічого не буде.

Так починається гонитва. Авжеж, я гнуздаю ходу в тих точках, де вимагає пристойність, гордий та пишний у несміливості. Вона в бічну вулицю. Я за нею. — Послухайте: говоріть голосніше: як нам з вами зробити всіх людей щасливими? Чи пасує шепіт до становища? Вона, либонь, шукає солодких речей, і вона несе щойно придбаного, синім переплетеного кошика. Красно. Личить. Я за нею. Господи, хоч би сполох! Вона всміхається. Ах, який там сполох: весна 1946. У цьому місці слизько: мазут на пішоходах. Вона ступає охоронь. Чи вона знає, що таке мазут? З її чаром можна чудо вичудити. Чи вона знає, що то юрба, юрба з закиненим д'горі підборіддям? Шкода. Чабанка Жанна майже не вагалась, а дівчина Маруся майже вагалась. Жанну іспитували. Дарма. Дарма. Чи вона знає, що то мужчина, який нікому не присягав воювати? Видко: знає і не знає. Видко: чує і не хоче чути. Бо молода. Бо зелена. Бо з порожньої кістки. Ех! Біжить і до когось гукає. Рукою. Біжить — в мою хату, в мою хату, світлорадісний.

Брама. Скринька на сміття. Песик. Дривітня. Ручний возик. Далі нікуди.

Широкий краєвид, міцний міст, бетонований, звисочений над

болотяною лукою, над покидьками консервних бляшанок, на рівні верб, там води, там вежі, тло.

Далі нікуди.

Ну, що ж. Ти спитаєшся, що далі зі мною. Поплентаюся трохи, доки всі наші плентаються. Там видко буде. Звичайно, і тепер праця знайдеться, всяка праця. Мені зовсім не сумно, просто так якось вешньо. Що пак я хотів? — в мою хату, в мою хату, світлорадісний... ххх-бом, ххх-бом...

І раптом хапає вона мене за рукав, і зазирає тільки на одну хвилину до мене:

— Скажи, чи було це справжнє?

— Можливо, можливо, — мовив я.

Так мені здалося, що у віях її було таке благання. Не виключене, що спитав її я, не вона мене. І що вона відповіла?

Це фінал новелі для тебе. Чи була це т и? Я інакше запитаю: чи було це т е? Не посилай переказати співчуття, коли ознаймлять тебе, що людина лягає щокою на теплу твердь землі. В цій хвилині засмученого блаженства ти можеш почути не тільки, як падають міста, і не тільки, як виростає з торішніх корінців трава, але прознаєш прийдешній шум буття у тій зернині прозябочній, якої прикмета нині: непомітність. Чи було це те, коли — через гурт людей, один-єдиний раз і більше ніколи — я побачив: ти дивишся тільки на мене. Скажи. Зрештою: напиши. Я ще чекатиму.

ЗАРЯ

№ 2

1946